28/11/2025

28 Νοεμβρίου 1852: Αποβιώνει ο Εμμανουήλ Ξάνθος, ηγετική μορφή της Φιλικής Εταιρείας

/ Ιστορία - Εθνικά Θέματα

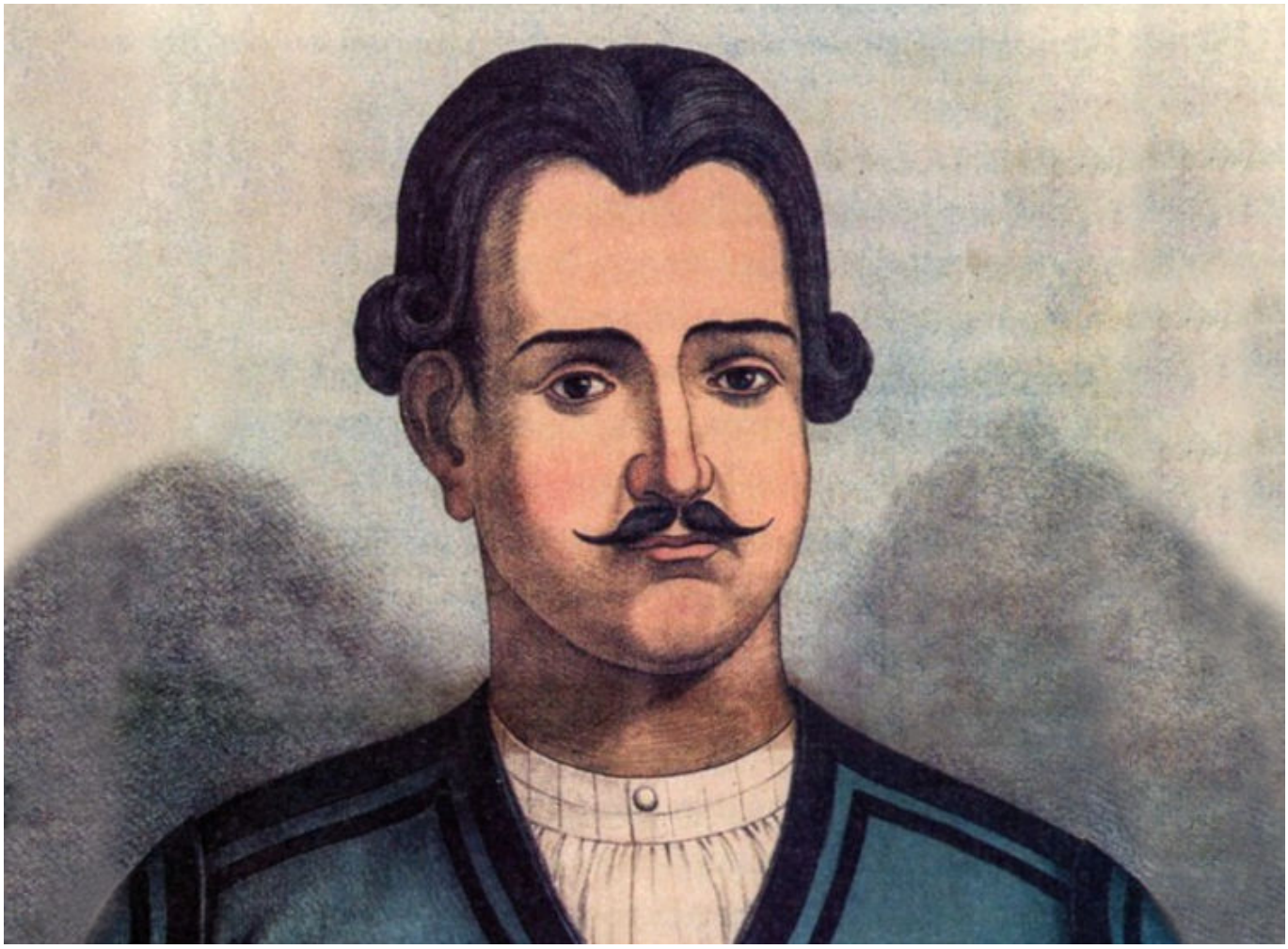

Ο Εμμανουήλ Ξάνθος ήταν Έλληνας έμπορος από την Πάτμο. Υπήρξε ο εμπνευστής κι ένας από τους τρεις ιδρυτές της Φιλικής Εταιρείας, μαζί με τον Νικόλαο Σκουφά και τον Αθανάσιο Τσακάλωφ.

Ο εκ Πάτμου ορμώμενος Εμμανουήλ Ξάνθος υπήρξε ηγετική μορφή της Φιλικής Εταιρείας, από τα ιδρυτικά και τα πλέον δραστήρια μέλη της.

Ο Εμμανουήλ Ξάνθος γεννήθηκε το 1772 στην Πάτμο και σπούδασε στην τοπική Πατμιάδα Σχολή. Σε ηλικία 20 ετών μετανάστευσε στην Τεργέστη, όπου αρκετοί Πάτμιοι άκμαζαν στο εμπόριο και επιδόθηκε και ο ίδιος στο εμπόριο επί 18 χρόνια.

Το 1810 εγκαταστάθηκε στην Οδησσό, κοντά στον μεγαλέμπορο Βασίλειο Ξένη. Το 1812 ταξίδεψε στην Κωνσταντινούπολη για εμπορικές υποθέσεις του Ξένη και τον επόμενο χρόνο στην Πρέβεζα και την Πάργα, με σκοπό την αγορά ελαιολάδου. Κατά την επιστροφή του μέσω των Επτανήσων μυήθηκε στη Λευκάδα στον τεκτονισμό.

Όταν επέστρεψε στην Οδησσό, έχοντας δεχθεί τις φιλελεύθερες ιδέες της Γαλλικής Επανάστασης, συναισθάνθηκε περισσότερο από πριν την άθλια κατάσταση του υπόδουλου γένους των Ελλήνων και ίδρυσε μαζί με τους Νικόλαο Σκουφά και Αθανάσιο Τσακάλοφ τη Φιλική Εταιρεία (14 Σεπτεμβρίου 1814), σκοπός της οποίας ήταν η απελευθέρωση και η κοινωνική αποκατάσταση της υπόδουλης Ελλάδας.

Για την καλύτερη εκπλήρωση του έργου του, τον Δεκέμβριο του ίδιου έτους ο Ξάνθος εγκαταστάθηκε στην Κωνσταντινούπολη, όπου το κατάστημά του έγινε ουσιαστικά η μυστική έδρα της Φιλικής Εταιρείας. Μετά τη διεύρυνση του ηγετικού κύκλου της με την εισδοχή του Παναγιώτη Αναγνωστόπουλου (1816), του Αθανασίου Σέκερη (1818) κ.ά., ο Ξάνθος κατείχε στην ιεραρχία την όγδοη θέση.

Κατά τη σύσκεψη των μελών της Φιλικής Εταιρείας στην Κωνσταντινούπολη το 1818, ανατέθηκε στον Ξάνθο η προεργασία για την αναζήτηση μιας προσωπικότητας άξιας να αναλάβει την αρχηγία του αγώνα. Για τον σκοπό αυτό μετέβη στη Θεσσαλία με την εντολή να παραλάβει συστατικές επιστολές από τον «Φιλικό» Άνθιμο Γαζή, ο οποίος ήδη είχε μυήσει στη Φιλική Εταιρεία τους προύχοντες της Φωκίδας, της Λοκρίδας και του Πηλίου.

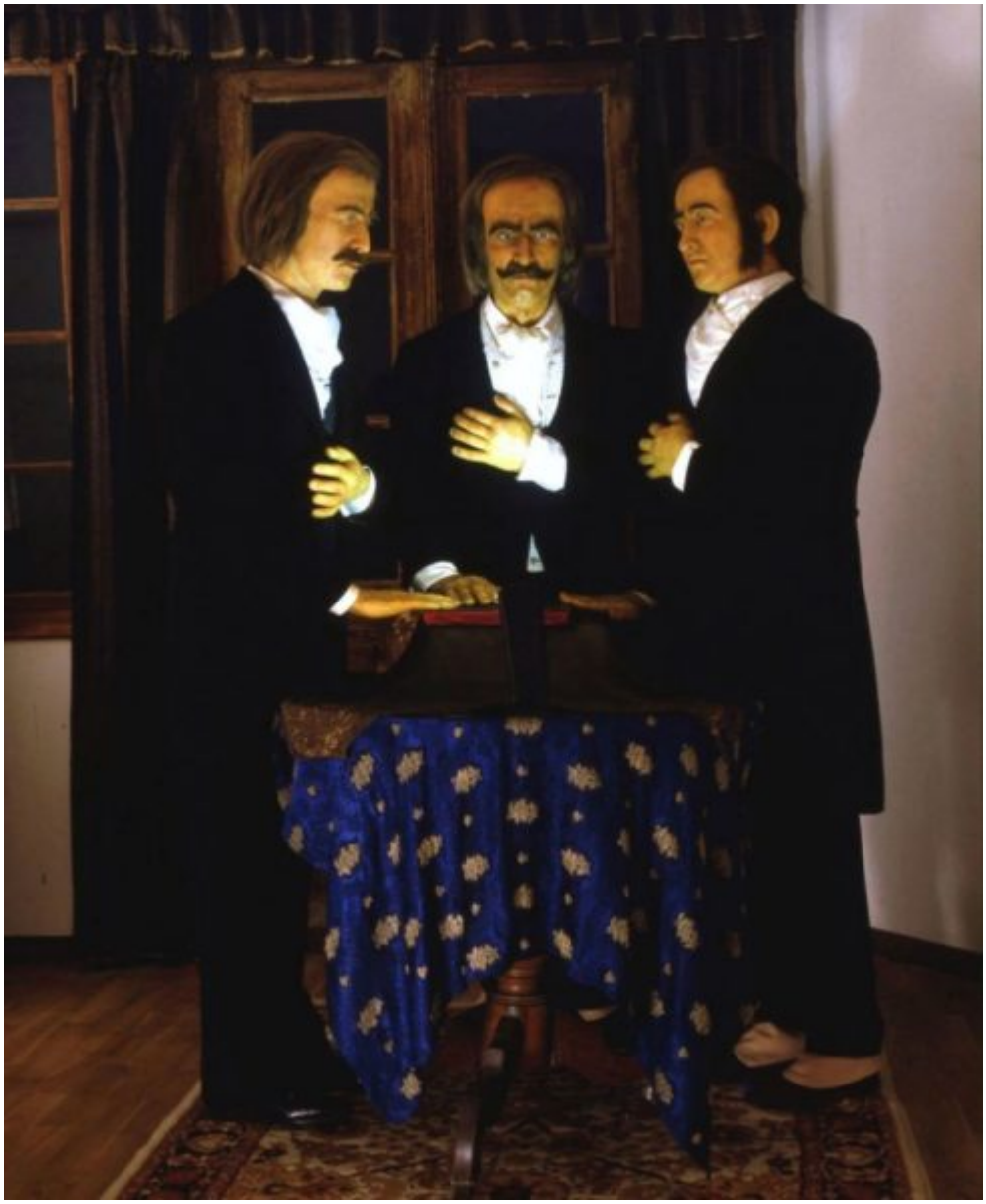

Η ίδρυση της Φιλικής Εταιρείας (μουσείο κέρινων ομοιωμάτων Π. Βρέλλη)

Στη συνέχεια ταξίδεψε στη Μόσχα, όπου συναντήθηκε με τους «Φιλικούς» Αντώνιο Κομιζόπουλο και Νικόλαο Πατσιμάδη, με τους οποίους οργάνωσε σύσκεψη για την προπαρασκευή της Επανάστασης και την κάθοδο του Ιωάννη Βαρβάκη στο Αιγαίο.

Τον Ιανουάριο του 1820 επισκέφθηκε στην Πετρούπολη τον έλληνα υφυπουργό Εξωτερικών της τσαρικής Ρωσίας Ιωάννη Καποδίστρια, με σκοπό να τον πείσει να αναλάβει την ηγεσία της Φιλικής Εταιρείας. Ο Καποδίστριας, λόγω του υψηλού αξιώματός του, αρνήθηκε και υπέδειξε ως το καταλληλότερο πρόσωπο τον στρατηγό Αλέξανδρο Υψηλάντη, υπασπιστή του τσάρου Αλέξανδρου Α’. Ο Υψηλάντης δέχτηκε προθύμως την ηγεσία της Φιλικής Εταιρείας και μαζί με τον Ξάνθο ίδρυσαν την «Εθνική Κάσσα» (Ταμείο), για την οικονομική ενίσχυση του προετοιμαζόμενου Αγώνα.

Μετά την αποτυχία του υπό τον Υψηλάντη κινήματος στη Μολδοβλαχία (Φεβρουάριος – Σεπτέμβριος 1821), ο Ξάνθος ταξίδευσε στα κέντρα των ελληνικών παροικιών, αναλαμβάνοντας την προσπάθεια για εξασφάλιση οικονομικής ενίσχυσης του Αγώνα, που είχε ήδη αρχίσει στην Ελλάδα. Τον Ιούνιο του 1823 μετέβη μαζί με τον Τσακάλοφ από την Τεργέστη στην επαναστατημένη Πελοπόννησο. Διέμεινε για ένα μικρό διάστημα στην Τρίπολη, κοντά στον Δημήτριο Υψηλάντη, ο οποίος τον έπεισε να αναχωρήσει στο Μόχατς της Ουγγαρίας, για να οργανώσει την απόδραση του κρατούμενου στις εκεί φυλακές Αλεξάνδρου Υψηλάντη. Ο τελευταίος όμως αρνήθηκε να ενδώσει στο σχέδιο της απόδρασης και ο Ξάνθος επέστρεψε στην Πελοπόννησο και πήρε μέρος στην Επανάσταση.

Λίγο πριν από την άφιξη του Καποδίστρια στην Ελλάδα (Ιανουάριος 1828), ο Ξάνθος αναχώρησε στο Βουκουρέστι, όπου αποσύρθηκε και ιδιώτευσε. Έμεινε σε τέτοιο βαθμό λησμονημένος, ώστε να πιστεύεται ότι είχε πεθάνει. Αυτό πίστευε και ο Παναγιώτης Αναγνωστόπουλος, όταν το 1834 δημοσίευσε στην εφημερίδα «Αιών» του Ιωάννου Φιλήμονος λίβελλο εναντίον του Ξάνθου, κατηγορώντας τον ότι είχε σφετεριστεί ή κατασπαταλήσει τα χρήματα τής «Εθνικής Κάσσας».

Για ν’ αντικρούσει τις κατηγορίες του Αναγνωστόπουλου, ο Ξάνθος εγκαταστάθηκε το 1837 στην Αθήνα και το 1845 εξέδωσε τα «Απομνημονεύματα», στα οποία ανέτρεπε μία προς μία τις κατηγορίες του Αναγνωστόπουλου, με αποτέλεσμα ο Ιωάννης Φιλήμων ν’ αναγκαστεί να ανασκευάσει τις εναντίον του κατηγορίες.

Ο Εμμανουήλ Ξάνθος τιμήθηκε με τον Χρυσό Σταυρό του Σωτήρος για τις υπηρεσίες του προς το έθνος και του απονεμήθηκε ένα επίδομα, το οποίο ουδέποτε έλαβε. Και στην Αθήνα, όμως, ο πρωτεργάτης της Φιλικής Εταιρείας έζησε παραγκωνισμένος και πάμπτωχος, διαμένοντας σε μία άθλια καλύβα στην οδό Νικοδήμου 27 στην Πλάκα. Πέθανε στις 28 Νοεμβρίου 1852, ύστερα από πτώση του από την πίσω σκάλα της Βουλής (τότε στεγαζόταν στην έπαυλη Κοντόσταυλου, εκεί που βρίσκεται το Μέγαρο της Παλαιάς Βουλής, επί της οδού Σταδίου), όπου είχε παρακολουθήσει μία ταραχώδη συνεδρίαση. Στην κηδεία του, του αποδόθηκαν τιμές στρατηγού. Το 1930 στήθηκε ανδριάντας του στην Πλατεία Φιλικής Εταιρείας στο Κολωνάκι.

(Πηγή: sansimera.gr)